

Ana Akım Televizyon Kanalları Ana Haber Bültenlerinde Kadının Temsili

Özet

Kadınların medyadaki yansımaları sorunlu bir alandır. Haberlerde ya hiç yer almamakta ya da yer aldıklarında ise hakları yok sayılarak temsil edilmektedirler. Türk medyasında kadın haberlerinin sağlıklı yapılmadığı her zaman tartışma konusu olmuş ve örnekleriyle kendini göstermiştir. Bu bağlamda bu soruna ışık tutmak için ana akım medyada yer alan 4 önemli kanalın ana haber bültenleri 7 gün boyunca kadın odaklı habercilik açısından içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Özellikle ana haber bültenlerinin seçilmesinin nedeni topluma dair gerçekleri yansıttığı iddiasını taşıması ve toplumun büyük bir bölümü tarafından takip edilmesidir. Haberler, toplumda farkındalık yaratabilecek güçlü mesajlara sahiptir. Bu mesajlarda kadına nasıl ve ne kadar yer verildiği ya da verilmek istendiği, ya da nasıl gösterilmek istenmediğini saptamak çalışmanın genel çerçevesini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kadın, kadın hakları, toplumsal cinsiyet, ana haber, içerik.*

Giriş

Medya, kamuoyunun en önemli enformasyon aracıdır. Bu enformasyon aracı şüphesiz en önemli ideolojik aygıtlardan da biridir. Eleştirel yaklaşıma göre; medya ürettiği haberlerde algısal müdahaleler ekseninde yeni bir anlam ortaya çıkarır ve bu anlamlar bir gerçeklik kazanır. Artık üretilmiş bu anlam alanı, toplumun gerçeği haline gelir.

Ataerkil toplumlarda kadının temsili sorunlu bir alandır. Ya yok sayılır görmezden gelinirler ya da ‘mağdur, eş, suçlu ve yahut cinsel bir meta’ olarak kabul edilirler. Bu ideolojik yapıya sahip toplumlarda, kadının medyadaki yansımaları da; toplum düşüncesi ve halk arasındaki konuşmalardan farksız olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa kadın tüm sosyal

statülerinin dışında bir birey olmakla beraber; hayatın her alanında olduğu gibi medyada da olumlu ve tarafsız bir temsile ihtiyacı vardır. Kadının toplumsal statüsünün yok sayıldığı toplum ve toplumda oluşturulmuş olan iktidar ilişkisinin meşruiyet zeminini oluşturan medyada; hak ihlalleri ve her frekanstan birey mağduriyetleri de kaçınılmazdır.

Haberler, şüphesiz gündemi belirlemede en etkin rol oynayan unsurlar olmaktadır. Burada yazılı basın olsun, görsel basın olsun; haberi yayan, yapan veyahut yazan habercinin bu yöndeki bilgisi, olaylara yaklaşırken takınacağı etik kaygıları ve dürüst bir zeminde dile getirmekten çekinmeyeceği söylemi, oldukça önemlidir. Günümüzde, bilinçli habercilerin çoğalıyor olması; hak ihlallerini uzun vadede azaltacak, ve bu durum, toplumun zihniyet evrimi noktasında demokratik bir karaktere sahip olması yönünde ilk tuğlalardan olacaktır.

Kadın haklarının gözetilmediği bir medyada; sağlıklı toplumların inşasından da bahsedilemeyecektir. Haklara duyarlılığı geliştirmenin yolu, insanları ilgilendiren tercihlerde; onları '*pasif nesnelere*' olmaktan çıkarmak ve onları kendi kararlarını alabilen *aktif özneler* haline getirmekten geçmektedir. Bu sebeple; gazeteciler 'kamu otoritelerinin insan haklarıyla ilgili konulardaki hesap verme düzeyini gözetlemek ve denetlemek' ayrıca bireylerin mağdur oldukları hak ihlallerinin kamuoyunda tartışılmasını sağlamak, 'mağdurların haklarını gözetten bir taraflılıkla' negatif taraflılığı pozitif çevirmek zorundadırlar (Tosun, 2007: 178-182). Bu nedenle haberciler, bu yükümlülükleriyle hareket etmek durumundadır.

Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadınlara Bakış

Tarih boyunca kadının toplumdaki konumunu belirleyen en önemli faktörlerden biri ekonomik gelişmeler ve iş bölümü eksenli gerçekleşen dönüşümler olmuştur. Göçebe toplumlarda kadın ve erkek arasında iş bölümü bağlamında eşitlik söz konusuysa; yerleşik hayata geçilmesiyle kadın daha özel alana hapsedilmeye başlanmıştır. Erkek kamusal alanlarda faaliyet gösterirken, kadın annelik ve ev işleriyle özdeşleştirilmiştir. Bir başka deyişle; kadına biçilen iş bölümü ev içinde, erkeğe biçilen iş bölümü tanımlaması ise ev dışında hayatı bulma şeklinde dönüştürülmüştür. Bu durumun sosyal çarpıklığı tetikleyen bir olgu yaratması ise; uzun vadede üretim araçları ve ilişkileri bağlamında gün yüzüne çıkan mülkiyet parametresiyle okunmaya başlanmıştır. Türkiye gibi ataerkil yapıya sahip ülkelerde erkeğin dışarıda birincil konumda olması, dünya kapitalist sistemi rezervleriyle bakıldığı takdirde; periferde de kendini göstermiştir.

Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde kadınların sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel alanlarda yer edinmeleri çok yavaş ilerlemektedir. Mevcut toplumsal kodlar uzanımında; erkeklerin, meşru otorite olmaklığıyla kurmuş oldukları iktidar ilişkileri, ekonomi menşeli başlamış olmakla birlikte, üst yapı aygıtlarını da kendi iktidarına hizmet eden bir fonksiyonel bir projeksiyonla devam ettirmiştir. Bu bağlamda; kadının ev dışında var olma talebi, tarih boyunca iktidar tarafından manipüle edilerek, geciktirilmiş ve Aydınlanma sonrası dünya fotoğrafında değişme ihtimalini gün yüzüne çıkarmıştır. Türkiye’de de kadınların kamusal varlığını yavaş yavaş kabul ettirme süreçleri, Batı’nın modernleşme tecrübesinin, kendisini hissettirdiği 19. yy’larda vuku bulmuştur. Çalışma kapsamında modernleşme sürecindeki Türk kadınının profili ana akım medyada temsili anlaşılmaya çalışılacak, ve bu bağlamda; Cumhuriyet dönemi ve sonrasında görünürlük kazanan, kadın haklarına yönelik yasalara ışık tutularak, genel bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

Cumhuriyetten Günümüze Kadın Hakları

Türklerin 20. yy’a girerken verdikleri Bağımsızlık Savaşı olan İstiklal Harbi’nin kazanılmasıyla, ülke düşman işgalinden kurtarılmış ve kadınların, gerek cephede gerek cephe dışında sergiledikleri özverili mücadele, yeni yüzyıla girerken kadınların görünür kılınmalarındaki kırılma noktası olmuştur. Döneme damgasını vuran Halide Edip Adıvar bunun en güzel örneğidir. Halide Edip gibi kadın yazarlar hem cephede ön safhalarda yer almış hem de cephe dışında yazılarıyla halkın örgütlenmesine yardımcı olmuştur. Türk Feminizm hareketinin ilk yazıtlarının verildiği bu dönemde; Ahmet Cevdet Paşa’nın kızı olan Fatma Aliye Hanım’ın, kadının toplum ve aile içindeki mevcut konumunu geliştirmek adına kaleme aldığı yazıları, Cumhuriyet kadınlarının ilk sesleri arasında zikredilir (İlyasoğlu,2015: 70).

İşgalden kurtulan vatan topraklarını çağdaş seviyeye getirmek, laik ve modern bir yaşam sürmek adına yeni bir devlet yapılanmasına gidilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti’nin temelleri atılmıştır. “*Ey kahraman Türk kadını, sen yerlerde sürünmeye değil, omuz üzerinde göklere yükselmeye layıksın*” diyen Mustafa Kemal Atatürk, kadının hak ve özgürlüklerini önemsemiş, kadın-erkek eşitliğini her fırsatta yineleyerek; Osmanlı bakiyesinden kalan diğer Müslüman ülkelerin toplumsal yapısından farklı olarak, Türk toplumunda kadının konumunu, Batılı standartlara yükseltmek adına resmi ve teknik iyileşmelerin yapılmasına ön ayak olmuştur. Bununla birlikte; toplumsal gerçeklikle, zihniyet evriminin inkişafı, şüphesiz eş

güdümlü olmayacağından, Mustafa Kemal Atatürk'ün, kadın hususunda Türk toplum zihniyetinin evrilmesi yönünde yoğun söylemleri mevcuttur (Goloğlu, 1972: 84-85).

Atatürk, Türk kadınına olan saygı ve sevgisini göstermek ve türk kadınının konumunu, muasır medeniyetler düzlemine çıkarmak adına; medeni kanunun yeniden revize edilmesine önem vermiş, ve benimsenilen medeni kanunda, kadın meselesi, devamlı imlenen bir husus olarak Cumhuriyet elitinin gündemine oturtulmuştur. 1926 yılında kabul edilen bu kanunda, kadının, Batılı formda hukuki haklara sahip olması sağlanmıştır. Erkeğin birden fazla kadınla evliliğini meşrulaştıran poligami, yasal olarak önlenmiş, tek bir kadınla resmi nikah geçerli olmuştur. Kadına kocasından ayrılma hakkı tanınmış, hukukî tanıklıkta kadının yok sayılmasının önüne geçilmiş, miras hakkında kadın ve erkek eşit konuma getirilmiştir (Doğramacı,1989: 91).

Batı dünyasında kadın hakları mücadeleleri bu ülkelerin siyasal hayatlarını biçimlendiren sınıf çatışmaları ile iç içe gelişmiştir. Türkiye'de ise kadın hakları mücadelelerinin, batı anlamında sınıf mücadeleleriyle bütünleşebilmesi için 1960'ların sonlarına dek beklemek gerekecektir (Tekeli,1982: 375). Şirin Tekeli'nin bu yöndeki fikri, açıkçası derinleştirilmesi gereken bir mevzudur. Zira Osmanlı'da kadın hareketi; 18. yy sonrası dönemde, bir salon hareketi olarak, elit kesim tecrübesiyle ortaya çıkmıştır. Fatma Aliye'lerin, Şukufe Nihal'lerin, Halide Edip'lerin temsil dönem de; hareketin haddi zatında bir üst kimliğe sahip olduğunun bir göstergesidir. Bugün hali hazırda feminizmin Türk toplum yapısının derinine nüfuz edememiş olması, hareketin alt tabandan başlamaması şeklinde incelenmeye değerdir. Fakat bu olgu müstakil bir çalışmanın konusu olacağından; burada bu kadarına değinmek yeterli olacaktır.

1960'larda Batılı kadınların kullandığı '*özel olan politiktir*' sloganı, Türkiye'ye ancak 1980'lerde gelebilmiştir. Kamusal ve özel alan arasındaki belirgin ayrılaşmanın sorgulandığı, kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin varoluş problemlerini tartıştığı bu dönem, günümüzde kadın hareketinin elde ettiği birçok kazanımın kaynağı konumundadır. Kadınlar kurtuluşları için farklılıklarına rağmen hep birlikte hareket etmeyi ve bir arada bütün olmayı öğrenmişlerdir (Aksu ve Günal,2016:14-37).

22 Kasım 2001'de erkeklerin evlilik kurumu ve aile hukuku çatısı altında şekillenmiş üstünlüklerine son veren; *4721 sayılı Medeni Kanun* Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edildi. Böylelikle yıllar süren çabalardan sonra 1926 tarihli *743 Sayılı Medeni Kanun*, 75 yıl sonra değiştirilmiştir (Alankuş, 2007: 69-70) .

Evlilikte Mülkiyetin Paylaşımı

Yeni Medeni Kanun'da; eşler aile konutu üzerinde eşit hak sahibi olmuşlardır. Aile konutunu düzenleyen 194. madde, kadınlar lehine getirilen en önemli değişikliklerden birisi olması bakımından önemlidir. Bu maddeye göre; tapuya eşlerden biri giderek aile konutu şerhi koydurabilir ve o konutun kendi rızası olmadan satılmasının önüne geçebilmektedir. Buradaki en önemli gerekçe; sermayenin, tapuların, arabaların erkekler üzerine kayıtlı olmasının, kadınlar aleyhine ciddi bir eşitsizlik yaratmasının önüne geçmektir (Alankuş, 2007: 72). Aynı şekilde 199. Maddeyle; kadına bir nevi 'ev içi emek' kavramı tanınarak, emeğinin meşru bir zemine oturtulması bağlamında ilk adımlar atılmaya başlanmıştır.

Kapital düzenin oluşmaya başladığı sanayi sonrası dünya düzeninin her alanında görülen ve kadınların "yedek işsizler ordusu" ekseninde ele alınmasını sağlayan *ekonomik şiddet*; bugün hâlâ kadınların karşısına farklı varyantlarıyla çıkmaktadır. Yeni medeni kanunla birlikte, bu durumun hafifletilmesi yönünde adımlar atılmıştır.

Medeni Kanun'daki bir başka değişiklik de; eşlerin evlilik süresi içinde edinilmiş mallar üzerinde eşit hak sahibi olmaları şeklinde oluşturulmuştur. 'Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi' şeklinde literatüre yansıyan bu kanun değişikliği, hiç şüphesiz kadına öznel bir kimlik atfetme yönündeki en önemli belirleyicilerden olmuştur. Edinilmiş malların istisnaları, 'kişisel mal' olarak adlandırılmakta; ve bu tanıma nelerin girdiği yönündeki hukukî sınırlar, aşağıdaki şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

- Eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşya (makyaj malzemeleri, takılar, erkeklerin kol düğmeleri vs.)
- Tarafların emek vermeden sahip oldukları mallar (miras, bağış gibi) (Alankuş, 2007: 73-74).

Buna rağmen; Yeni Medeni Kanun'un getirdiği yeni mal rejiminin geriye dönük uygulanmaması, konjonktürel olarak bakıldığında hukukî bir kayıptır. Zira 20-30 yıllık evlilikleri kapsamamıştır. Bu durum hiç kuşkusuz iktidar ilişkileri bağlamında bakıldığında; otoritesini tahkim etmek isteyen gücün, kendi lehine çıkardığı bir karardır. Bugün hâlâ kadınların toplumsal varlıklarına dair söz hakkı; ne yazık ki eril tahakkümün elindedir.

Türk Ceza Kanunu'nun da, kadının konumuna dair geliştirdiği birçok yenilik mevcut olmakla birlikte; farklı bir çalışmanın konusudur. Cumhuriyetle birlikte kadının kamusal gerçekliğini

belirleme yönünde alınan bu kararlar, yetersiz olmakla beraber, bir başlangıç olmayı temsil ettiğinden, son derece umut vericidir.

Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, kültürden kültüre inşa edilen, yeniden düzenlenebilen bir olgudur. Toplumsal cinsiyet kavramı; bireyin doğduğu coğrafyanın, kendi zihinsel varlığına enjekte ettiği bir zihinsel bilinçdışının ürünüdür. Gündüzden geceye geçilmesi, mevsimlerin değişmesi gibi doğal bir süreç değil; toplumsal kültür tarafından üretilmiş, tarihî bir bagaj olma özelliğine sahiptir. Thomas Kuhn'un dediği gibi '*dayatılan bir paradigma*'dır. Örneğin; iş bölümünün mekânsal ayrımı başlamadan evvel, göçebe toplumlarda kadının konumu oldukça önemli ve belirleyiciydi. Kapitalizmin operasyonel rezervleriyle birlikte; kadın, toplum gözündeki önemini kaybetti. Erkek; evin reisi, dışarda iş bölümünü devam ettiren, mülk sahibi, kadın ise; sadece ev temizleyen ve en önemli özelliği ev içine indirgenmiş emeğinin en somut çıktısı olarak; çocuk bakmakla mükellef olan şekilde tanımlandı. Özetle; toplumsal cinsiyet kavramı bu durumun neden böyle olduğuna aslında böyle olmalı mı, olmamalı mı, değişebilirliğine dikkat çekmekte, ve toplumsal bilginin, kadının aleyhine şekillenme gerçekliğini masaya yatırmaktadır.

Kuşkusuz toplumsal cinsiyetin ürettiği kadınlık ve erkeklik rollerini kitlelere iletmede en etkili araçlardan biri de, kitle iletişim araçlarının en geniş spektruma sahip olan televizyon aygıtıdır. Dolayısıyla televizyonda üretilen haberler başta olmak üzere; dizi, film, reklam gibi tali yayınların tümünde, ataerkil zihniyetin otoritesini pekiştiren yayınlar yapılmaktadır. Her ülke, sahip olduğu farklı kültürel kodlar ekseninde oluşturulan iktidarın varlığını sürdüren mikro yayınlara sahiptir. Bu durum; uzanımsal olarak toplumun medya aygıtlarına ve onları şekillendiren yayın politikalarına yansımaktadır. Bu politikalara uygun hazırlanan haberlerde, toplumsal roller yine ve yeniden üretilmekte; bu ekseninde kitlelerin sosyal kimlikleri, erkek hegemonyasına maruz gördüğü şekilde oluşturulmaktadır. Böylece toplumda birbirinin aynısı ve zaaflarıyla oldukça iyi tanınan kadın kimlikleri yaratılmaktadır. Medya aygıtlarının belli bir backgroundla oluşturduğu kadın prototipi, farklı kanallar ekseninde aynı minvalde ele alınmakta, ve kadın; medya salınımlı toplumsal algıda tektipleştirilmektedir.

Medyada Kadının Temsili

Medya, kısaca; yazılı, sesli ve görsel kitle iletişim araçları olarak tanımlanmaktadır. Ancak; günümüzde teknolojinin gelişim hızı, internet eksenli tüm yenileri de arkasına alarak medyanın içine katmaktadır. Medyanın kaynağı doğrudan veya dolaylı olarak otoriteyken, aktığı yer dolaysız bir şekilde toplum olmaktadır. Kendini toplumla besleyen medya, yine içinde bulunduğu toplumun düşüncelerini yönlendirir, inşa eder ya da yapı bozumuna uğratar.

Medyanın bu gücünün farkında olan güç odakları, ideolojilerini, görüşlerini topluma dayatmak için etkili biçimde medya ve kollarını kullanmaktadırlar. Çünkü hiç kimseyi ya da hiçbir şeyi ciddi ciddi tehdit etmezler,gösterirler(Postman,2017:28). Bu sebeple kadının medyada nasıl temsil edildiği veyahut nasıl temsil edilmek istendiği, bir zihniyetin fotoğrafını çekme bağlamında oldukça önemlidir. Zira kadının medyadaki temsil biçimi, sadece kadına nasıl bakıldığını değil; dünyayı anlamlandırmadaki bakış açısının da bir göstergesidir. Onarılmamış bu dünya bakışı; kontrolsüz akan medya aygıtları vasıtasıyla kitlelere ulaşır, ve sorgulanmaksızın kitleler tarafından meşru kılınır, en nihayetinde toplumun, kadını zamana ve mekana uyumsuz olmasına rağmen, devam etmiş olmasından haklılık devşiren o bakışla görmesi sağlamaktadır. Toplumsal kanaati oluşturma yönünde, medyanın bu yöndeki fonksiyonu yadsınamayacak kadar büyük bir realitedir.

Sembolik etkileşim ve göstergebilimin hakim olmaya başladığı dünyada; renkler, biçimler, sözcükler, belli kurumları, kavramları ve kişileri temsil etmektedirler. Bu temsiller, temsil edilenlerin toplumsal gerçeklikteki izdüşümünü ve o temsillere atfedilen anlamı, soyut bir şekilde yansıtmaktadırlar. Dahası; bu yere ve anlama meşruluk kazandırır. Bir adım daha ileri giderek şu söylenebilir: farklı temsiller, birbirlerine eklemlenerek bireyin dünyaya, topluma, insanlara bakışını biçimlendirmektedir. Temsiller, bu bakışın ve genel olarak değerlerin, davranış biçimlerinin sürekli yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadırlar (Alankuş, 2007: 155).

Temsil, felsefik olarak da tarih boyunca tartışılmalı bir ilgi alanı olmuştur. Yunan filozoflarından bu yana *temsilin* gerçekle ilişkisi ve insanların yaşamlardaki yeri, felsefeden başlayarak gelişen toplum bilimlerinin her birinin çeşitli alanlarında tartışılmalı gelmiştir. Özellikle de iletişim bilimlerinin farklı alanlarındaki çalışmalarının ivme kazandıkları 20.yüzyıl başlarından bu yana, kolektif temsillerin stereotiplerin (tektipleştirmelerin) oluşmasının başlıca etkeni olarak ortaya çıktıkları bilinmektedir. Walter Lippmann, '*stereotipleri*' zihinlerde oluşan ve bireyin gerçekle ilişki kurmasında dolayimsal bir aracı rolü üstlenen imgeler olarak tanımlanmaktadır. (Alankuş, 2007: 155). Genel olarak sanat, özel

olarak da edebiyat incelemeleri, çok eski çağlardan itibaren, gerçek ile temsil arasındaki ilişkiyi ve farklı yansıma/yansıtma türlerini açıklamada, adını kullanmasalar bile bu kavramdan yararlanmışlardır. Ancak Amossy ve Herschberg Pierrot'nun da altını çizdikleri gibi (1977), özellikle de sosyoloji, sosyal psikoloji ve dilbilim-göstergebilim alanındaki çalışmalar, basmakalıp tipler/stereotipler konusunda iki önemli bulguyu ortaya koymuşlardır: bunlardan ilki belli ölçüde bir algılama ve okuma aracı oluşturmaları, ikincisi ise, özellikle de 'öteki'ler konusunda, yani bireyin kendisi dışındaki farklı kimlikler konusunda önyargıları oluşturmalarıdır. Bu ikinci bulgu, ırkçılık ve ayrımcılık üzerine yapılan araştırmalarda temsillerin, stereotipleri oluşturma ve böylelikle önyargıların süregitmelerini sağlamadaki belirleyici rolünü açıkça ortaya koymuştur (Alankuş, 2007: 155-156).

Gerek genelde temsil ve stereotipler üzerine yapılan çalışmalar, gerek toplumsal cinsiyet olgusunu irdelemeye yönelik olan ve ortaya çıktıkları 1970'li yıllardan bu yana 'kadın araştırmaları', 'feminist araştırmalar' ve 'toplumsal cinsiyet araştırmaları' biçiminde farklı adlar altında sürdürülen araştırmalar, feminist kuramlarla iletişim kuramlarını harmanlayarak, medyada kadınların, farklı temsil biçimleri üzerine yoğunlaşmışlardır (Alankuş, 2007: 156).

Şüphesiz medyada üretilen her iletinin söyleminde ve gösteriminde kadınların temsil biçimlerinde de farklılıklar vardır. Araştırma konusu, televizyon haberleri olduğundan; bizi ilgilendiren kısım televizyon ana haberlerindeki görsel imajlardır. Bergson'un da dediği gibi televizyonda temsil anlık görüntüler üzerine kuruludur. Örneğin 'Biber el yakıyor' diye bir haber yapıldığı takdirde, röportajların kitlesini kadınlar oluşturmaktadırlar. Pazara çıkmak, mutfakla ilgilenmek kadının görevleri olarak tanımlandığından, bu şekilde ele alınan haberlerde, erkeklere mikrofon uzatılmıyor. Oysa ataerkil toplumda eve parayı getiren, evin geçimini sağlayan erkek olarak kabul ediliyor, pekala burada bir erkekle röportaj yapılması gayet doğal olabileceken, kadına yüklenen ev içi vazifenin devam ettirilmesi bağlamında, bu yönde oluşmuş mevcut algının devamiyeti sağlanmaktadır. Görüldüğü üzere son derece çelişik gözükse de bu durumun altı eşlendiğinde; aslında kadının ev içi hapsinden daha büyük bir travmayla karşılaşmaktadır. Mülkiyetin ellerinde olamayacağı tüm alanlarda, gerek ev içi, gerek ev dışı olsun, mikrofon daima kadına uzatılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Mevlana'nın 'Bir insanın neye güldüğünden zekasını anlarsın' dediği gibi, bir ülkenin medyasına bakıldığı takdirde, o toplumun bakış açısı ve sahip olduğu vizyon kendini

göstermektedir. İdeolojiler ve fikirler bağlamında verilmek istenen tüm mesajlar, topluma aktarılan haberlerde ya dolaylı olarak ya da doğrudan verilmektedir. O sebeple incelenecek konu her ne ise, ülkenin medyası önemli ipuçları verecektir. Bu bağlamda; ana haber bültenlerindeki kadın haberlerinin hangi içeriklerle, hangi söylemlerle ele alındığını, kadın haklarına gösterdikleri duyarlılığı eleştirel yaklaşım ile analiz etmek, çalışmanın metodolojisini belirlemiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmada; Türkiye’de ulusal yayın yapan dört televizyon kanalının ana haber bültenleri incelenmektedir. 6 Ekim 2018-12 Ekim 2018 tarihlerinde 19.00-20.00 arasında ATV, CNNTÜRK, FOX, ve STARTV kanallarının ana haber bültenleri çalışma kapsamındadır. İçerik analizi şeklinde ele alınacak bir araştırmanın, evren bağlamında genel geçer bir kabul sağlayamayacağı tarafımızca bilinmekte; fakat imlendiği takdirde oluşturabileceği muhtemel algı göz önünde bulundurularak; günlerin tesadüfi olarak seçilmesinde bir problem görülmemektedir.

Alt Sınırlılık: CNNTÜRK 18.00-19.00 kuşağı da araştırma kapsamındadır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada 4 farklı yayın politikasına sahip olan ATV, CNNTÜRK, FOX, ve STARTV kanalları seçilmiştir.

CNNTÜRK kanalının seçilmesinin nedeni; ülkenin ulusal yayın yapan tematik haber kanalı olmasıdır.

ATV ve FOX kanalları ise ideolojik olarak birbirine zıt iki kanaldır. Bu kanalların arasında Star TV, daha tarafsız bir yaklaşım sergileyeceği düşünüldüğü ve kadın spikeri olması nedeniyle tercih edilmiştir.

Bu kanalların en çok izlenen programları olan ana haber bültenlerinde; kadın haber ve metinlerine içerik analizi motivasyonu ile yaklaşılacak, literatür taraması yöntemlerinden yararlanılarak bir tetkik gerçekleştirilecektir.

Yöntem olarak içerik analizinin tercih edilmesinin sebebi; içerik analizinin, sosyal gerçeği, yani var olan durumu var olduğu şekliyle açığa çıkarmasıdır (Tavşancıl-Aslan,

2001:21). “Bir içerik analizinin amacı, görünen açık olmayan bir şey hakkında olanaklarla görünür bir çıkarımlar yapmaktır” (<http://www.academia.edu>).

Bulgular ve Değerlendirilmesi

İncelenen yayın süreci şu şekildedir;

Tablo 1: Ana Haber Bültenlerinin başlangıç ve bitiş saatleri

Televizyon Ana Haber Bültenleri	Başlangıç Saatleri	Bitiş Saatleri
ATV	19.00	20.00 (haber öncesi kuşağı yok)
CNNTÜRK	18.00	20.00 (haber öncesi kuşağı yok, 2 parça halinde veriliyor)
FOX	19.00	20.00 (haber öncesi kuşağı yok)
STAR	18.45	20.00 (haber öncesi kuşağı var)

Son dakika haberleri, özel haberler, reklamlar, birazdanlar, canlı yayınlar ve spiker yorumları süreler dahilidir.

Tablo2: Ana haber bültenlerinde yayınlanan ortalama haber sayısı

Televizyon Ana Haber Bültenleri	Yayınlanan Ortalama Haber Sayısı
ATV	28
CNNTÜRK	49

FOX	27
STAR	34

Haber önu kuşağı dahildir.

Tablo3: Ana haber bültenlerinde kadın temalı haberler

Televizyon Ana Haber Bülteni	Kadın Ögeli Haberler
ATV	4
CNNTÜRK	22
FOX	1
STAR	15

6 Ekim 2018- 12 Ekim 2018 ile sınırlıdır. Haber önu, özetlerde çıkan haberlerde dahildir

Tablo4Örnek haber başlıkları

Haber Başlıkları	Yayınlandıkları Haber Bülteni
Yasak Aşk Cinayeti	Star Tv
Yaşlı Kadına Dolandırıcı Tuzağı	ATV
Yük Taşıma Yasağı	CNNTURK
Çocukları İçin Yanan Evine Koştı	Star Tv

Tablo5 Örnek haber başlıkları

Haber Başlıkları	Yayınlandıkları Haber Bülteni
Papadan Kürtaj Açıklaması	CNNTURK
Otobüste Taciz Davası	CNNTURK
Futbol Sahasında Meydan Dayağı	Star Tv
Pazara Gidiyorum Dedi Dönmedi	CNNTURK- Star Tv

ATV Ana Haber Bültenlerinde Kadın

ATV ana haber bülteninde 6 Ekim 2018-12 Ekim 2018 tarihleri arasında toplam 199 haber yayınlanmıştır. Ana haber bülteni ortalama süresi 49 dakikadır. 199 haber içinde sadece 4 tane kadın odaklı haber bültende yer bulmuştur. Bu da toplam sürede kadın haberlerinin yer alması %2.01 oranına denk gelmektedir. ATV haberlerinde daha çok politika ve ekonomi haberleri yer almış durumdadır. Özel yayıncılıktan çok kamusal bir yayıncılık yaptığı saptanmıştır.

‘Yaşlı Kadına Dolandırıcı Tuzağı’ ,’ Genç Mimar Türkiye’nin Gururu Oldu’, ‘Taciz Öfkesi’ ve Can Kırıkları dizisinin oyuncularıyla yapılan röportaj çalışma tarihleri arasında yayınlanan haberlerdir.

Örnek haber: Taciz Öfkesi/Tacizciye Meydan Dayacağı

Suriyeli bir gencin, evine doğru giden kadını taciz etmesinin ardından mahallelinin genci darp etmesi olayıyla ortaya çıkan haberde; taciz olayı, etnisite tandanslı lanse edilmektedir. Tacizin vurgusu yapılmayarak; mahallelinin öne çıkarılan Suriyeli bir adamın linç edilmesi haberin iskeletini teşkil etmektedir. Kadın yine bu haberin içeriğinde ‘mağdur’ konumundadır.

Örnek haber: Genç Mimar Türkiye’nin Gururu Oldu

24 yaşındaki yüksek mimar Saadet Yüncü Mars’ta mimari çalışmalara katılmaya hak kazanan ilk Türk olduğu bildirilmektedir. Medya içerisinde yer alan haberlerde cinsiyetçiliğin en az yapıldığı haber kategorilerinde; bilim-teknoloji ve sağlık haberleri yer almaktadır.

CNNTURK Ana Haber Bültenlerinde Kadın

CNNTURK ana haber bülteninde 6 Ekim 2018-12 Ekim 2018 tarihleri arasında toplam 346 haber yayınlanmıştır. Anahaber bülteni ortalama süresi 1 saat 7 dakikadır. 346 haber içerisinde 22 tane kadın odaklı haber yer almıştır. Toplam haber sayısının %7.35’idir. Tematik haber kanalı olması sebebiyle çalışmaya dahil edilen CNNTURK kanalı çalışma kapsamında yer alan diğer 3 kanaldan daha farklı haberleri de bültenine taşımıştır. İstismar, cinayet gibi adli olayların verildiği haberlerde Star tv’de olduğu gibi magazinsel bir yaklaşım saptanmamıştır. Spiker Buket Güler haber yorumlarında objektif duruş sergilemiştir. Hayatın içinden de haberler bültende yer alırken; mezkur kanalın, çalışma kapsamında diğerlerine nazaran daha fazla çeşitlilik gösteren bir kanal olması bulgulanmıştır.

Örnek Haber: Iğdır'da Kadın Cinayeti

Iğdır'da yaşayan kadın baba evine döndü. Abisiyle kavga etti. Abisi kız kardeşini pompalı tüfekle öldürdü. Kadın olay yerinde hayatını kaybederken abisi polis tarafından aranıyor.

Ülkemizin kanayan yaralarından biri olan töre cinayetlerinin 21.yüzyılda hala yaşanıyor olması, toplumumuzun utanç verici yanıdır. En az bu cinayetler kadar kötü olan şey ise medyanın bu konuda gerekli bilgilendirmeleri yapmamasıdır.

FOX TV Ana Haber Bültenlerinde Kadın

FOX TV ana haber bülteninde 6 Ekim 2018- 12 Ekim 2018 tarihleri arasında toplam 189 haber yayınlanmıştır. Ana haber bülteni ortalama süresi 45 dakikadır. 189 haber içerisinde sadece 1 adet kadın odaklı haber yer almıştır. Bu da toplam haber sayısının %0,52'sidir. Yer alan haber ise 'Meme Kanseri Farkındalık Gecesi'dir. Diğer kanallarla karşılaştırıldığında yayın politikasına en yakın kanal olan Atv'de 4, CNNTURK'te 22, Star Tv'de 15 haber yer alırken 1 adet haber sayısı oldukça azdır. Ve özgürlükçü düşünceye en yakın kanallardan olduğu iddiasını taşıyan Fox Tv'nin araştırma kapsamı tarihlerinde cinsel taciz, cinsel istismar, kadına şiddet ve kadın cinayetleri meydana gelmişken, sadece bir farkındalık gecesi haberinin yer alması, Türk medyasının kadınlara karşı kayıtsız kaldığının örneğidir. Yer alan tek haber 7 Ekim Pazar günü hafta sonu spikeri Gülbin Tosun tarafından sunulmuştur. Çalışma tarihi kapsamında Fatih Portakal'ın bültenlerinde kadınlara yer verilmemesi düşündürücü ve üzücüdür. 'Hayatın İçinden Fox' sloganına uymayan bülten özel yayıncılık ve muhalif duruşunu spiker yorumlarıyla göstermektedir. Peki sadece doğruyu çarpıtmak mı yanlıştır, yoksa görmezden gelmek de yanlışa girmekte midir? Haberciliğin bir kamusal hizmet olduğunu unutmadan cevaplayacak olursak görmezden gelmenin de kendi içinde etik olmadığı açıktır.

Konuya bir başka açıdan bakacak olursak; Türkiye'nin gündemini öğrenmek isteyen bir yabancı Fox Tv ana haber bültenini izlediğinde kadının hiç yer almadığını görecektir, hiç başarı elde etmiş bir kadın olmadığını düşünecektir.

STAR TV Ana Haber Bültenlerinde Kadın

STAR TV ana haber bülteninde 6 Ekim 2018-12 Ekim 2018 tarihleri arasında toplam 242 haber yayınlanmıştır. Ana haber ortalama süresi 60 dakikadır. 242 haber içerisinde 15 adet kadın odaklı haber yer almıştır. Bu da toplam haber sayısının %6,198 'idir. 15 haber içerisinde 'haber önu' kuşağında tekrarlanan haberler de yer almaktadır. 15 haber taciz, istismar, şiddet ve cinayetlerden oluşmaktadır. Haber sayısının araştırma kapsamındaki diğer iki kanaldan daha fazla olması araştırmanın yola çıkışı olan kadının medyada yer almaması, yahut az yer almasına ışık tutmamaktadır. Kadının medyada yer alması sadece mağduriyetler üzerine mi olmalıdır? Kadın medyada yer alırken haber niteliği önemli değil midir? Bu soruların cevabı ne yazık ki izlenen bültenlerde olumsuz olarak yanıtlanmakta, ve farklı bir çalışmanın konusudur.

Örnek haber: İstanbul Bağcılar'da Tecavüz Dehşeti

“Apartmana peş peşe geldiler, iddiaya göre 44 yaşındaki zihinsel engelli kadına cinsel istismarda bulundular. 4 kişi kapı kapandığı için içeri giremezken göz altına alınan 2 şüpheliden biri suçunu itiraf etti.”

Örnek haber2: Çocuklarının Gözü Önünde Kurşun Yağdırdı

“Evli çift tartışmaya başladı. Koca belindeki silahı çıkardı, eşini bacaklarından vurdu. Camdan bağırarak 'baba yapma' diyen çocuklarına aldırış etmedi.

Örnek haber3: Eşini Çocuğunun Önünde Yüzünden Bıçakladı

“Kapının geç açılmasına sinirlenen baba karısını çocuğunun gözü önünde yüzünden bıçakladı.”

'Bu Çocuk Bunu Nasıl Unutsun'

Anne yüreği dayanmadı. Oğlu yüzünü görmesin diye arkasını döndü. Küçük çocuk şaşkınlıklar içinde kaldı.”

Örnek haber4: Koca Dehşetinin Son Kurbanı Şeyda

“Eşinden ayrılmak isteyen Şeyda Yıldız, kendisine iş buldu ve yeni bir hayat kurdu. İşe giderken kocası yolunu kesti ve sokak ortasında ekmek bıçağıyla öldürdü.

‘Öz babaları onları annesiz bıraktı.’

Örnek olarak verilen 4 haberde de kadınlar mağdur olarak yer almaktadır. Örnek haber 2,3 ve 4’te ise adli olaylar magazinselleştirilerek verilmiştir. Zaten vahim olan olaylarda drama yaratmak, magazinsel biçimde vermek ne kadar etikdir?

Yine örnek haber 3 ve 4’te kadının anneliği vurgulanmıştır. Toplumumuzda anneliğin herkes için özel bir yeri vardır, bu reddedilemez bir gerçektir fakat kadın her şeyden önce bir bireydir. Yaşanılan olayda(bknz.örnek haber3) bir insan hayatı boyunca unutamayacağı bir travmaya maruz kalırken haber ne yazık ki kadının çocuğu çerçevesinde verilmiştir. Bu durum toplumsal algının, hali hazırda kadının biyolojik gerçekliği üzerine tahkim edilen annelik vurgusunu sürdürme yönünde devam edildiğinin bir göstergesidir.

Haberler verilirken reyting kaygısı güdüldüğü bu yüzden de adli olayların bile magazin haberleri gibi sunulduğu saptanmıştır.

Çalışma kapsamında belirtilen gün ve kanallarda izlenen toplam haber sayısı 976’dır. Toplam haber sayısı içinde sadece 42 adet kadın odaklı haber yer almıştır.Niceliksel olarak; toplam haberin %5.1’i kadar kadınlara yer verilmiştir.

Kadınlar;

Üçüncü sayfa haberi olarak %1,43

Anne rolü %1,02

Bilim insanı %0,10

Magazin unsuru %0,717

Diğer unsurlar %1,74 olarak yer almışlardır.

SONUÇ

Televizyon insanoğlunun geliştirdiği en etkili kitle iletişim aracıdır. Bu etkili iletişim aracının iyi ya da kötü yönde kullanılması belli grupların, önderlerin elindedir. Medya ve en temelde televizyon, toplumda yer eden hakim söylemin ideolojik aygıtlarından olup; egemenlik ilişkilerini sürdüren bir nitelikte hareket etmektedir (Althusser, 1994:37). Kamusal alanda kadının konumunun ataerkil bir motivasyonla oluşturulan ideolojik aygıtlarında değişmemiş olması, toplumsal ilişkilerin yansımaya bir örnek teşkil etmektedir. Toplumda egemenlik ilişkilerini elinde bulunduran fallokrasi, totaliter vasfı gereği bu durumu devam ettirmeyi istemekte; ve bu nedenle amaçları doğrultusunda yönlendirilebilir bir kadın prototipi oluşturmaktadır. Bu prototip, şiddet ve cinayetin konusu olması itibariyle fiziksel anlamda güçsüz; istismar, taciz ve tecavüzün konusu olması itibariyle zihinsel olarak güçsüzdür. Kadının güçsüzlüğü, öne çıkan haberlerde ağırlıklı olarak, farklı şekillerde tekrar tekrar işlenmektedir. Bilim ve sanat alanında başarılarıyla yer eden kadın prototipiye oldukça az miktarda olmakta; ve toplumsal algının beklentisini karşılayacak bir değer ifade etmemesiyle tekrar edilmekten uzaktır. Şüphesiz profilin değişmesi, algının kadına olumlu yer veren haberi tekrarlaması, ve aynı minvalde haberleri imlemesiyle mümkün olacaktır.

İzlenen haber programlarından çalışma kapsamındaki kanalların ikisi olan Atv ve Fox ana haber bültenlerinde, kadına yönelik benzer yaklaşımlar gösterildiği saptanmıştır. Bununla beraber kadın odaklı habere hiç yok denecek kadar az yer verilmiştir. Star ve Cnntürk ana haber bültenlerinde ise kadına diğer iki kanala oranla daha çok yer verilmiştir. Nicelik itibariyle kadın konulu haberlere fazla yer verilmesinden ziyade; kadınların gündeme nasıl taşındığı önem arz etmektedir. Star tv'de kadın haberlerinin çok yer alması haber içeriğine bakıldığında önemini kaybetmektedir. Kadın bu bültende magazinsel boyutta ele alınmış ve kadın haklarının göz ardı edildiği saptanmıştır. Ve kadın, çoğu haberlerde 'mağdur, anne, gariban, eş' rolünde karşımıza çıkmaktadır. Bu da çalışmanın 'Kadın medyada anne-mağdur ve cinsel meta' olarak yer almaktadır hipotezini doğrulamaktadır.

İzlenen bültenlerde haberlerin hem biçiminin hem içeriğinin eğlenceye dönüştüğü kanıtlanmaktadır. Haberlerde anne rolünün öne çıkması kadının aktör değil de edilgen olarak yer aldığını göstermiştir. Aynı zamanda kadın, merkezi bir önem arz etmekten ziyade, vurgulanmak istenen bir algının konusu durumundadır. Söz gelimi bir cinayet haberinde kadın vurgusunun geçmesi, kadının bireysel varlığıyla ilgili olmamakta, aksine cinayetin bir metası, ve olgunun konularından bir konu olduğunu göstermektedir. Kadının kimliğinin temsili sorunlu bir alan olmakla beraber; toplumdaki mevcut eril bakış açısından oluşturulmuş algıda, bu sorunlu kimlik medyanın tüm envanterleriyle kendini dayatmakta, ve en nihayetinde algısal bir gerçeklik halini almaktadır.

Televizyon, okuma-yazma eğitimi gerektirmeyen toplumsal bir araçtır. Herkese ulaşabilme, hitap edebilme özelliği her ne kadar olumlu olarak gözüke de; her bireyin, toplumun, ulusun kültürel deneyim ve birikimleri farklıdır ve bu yüzden de farklı algılanmaktadır. Söz gelimi ilk etapta teknolojik harikası olarak evlere giren televizyon, çok geçmeden ahlakını da getirmiş, ve iktidar ilişkilerini belirleme yönündeki gücü kullanılmıştır. Televizyonun kitlesel homojenizasyona en müsait alanı olarak haber programları; bu nedenle herkese hitap edebilmeli, ortak bir dil ve bakış açısı oluşturabilmelidir. Bunun tersine, belli amaçlar doğrusunda televizyon, kamuoyu oluşturma kaygısının bir malzemesi halini almıştır. Bu eğilimi de daha fazla kitleye pazarlamak, ve albenisi arttırma amacıyla, son derece dramatik ve magazinsel bir anlatımla yapmaktadır. Zira olaylara yorum yapmak, drama oluşturmaktan zor ve tehlikelidir. Tehlike basının özgür olmamasından kaynaklanmaktadır. İzlenen üçüncü sayfa haberlerinde ısmarlama çözümler sunulması, problemler hakkında asıl sorular sorulmaması kanalın kendini güvene almasıyla alakalı ve en nihayetinde iktidar ilişkisinin bir uzantısı olduğunun somut bir göstergesidir. O yüzden hepimiz, bireylerden oluşan bir kütlenin parçası olarak kalmak yerine, kendi düşüncelerimizi sakınmaksızın dile getirebilmeliyiz(Goldman, 2006 : 92).

Televizyon, insanakısmen enformasyon, büyük oranda dezenformasyon sağlayan bir iletişim aracıdır. Nitelikli bilgilere sahip olunmaması, verilen bilginin enformasyon değeriyle, dezenformasyon değeri arasındaki makası daraltmaktadır. Kitle, kendilerine sunulan haberler içerisinde neyin yorum olduğunu ya da objektif bir haber olduğunu anlayacak bir süzgece sahip olmadığı takdirde; toplumsal algının televizyon aracılığıyla yönlendirilmesinin muhatabı olmaya devam edecektir.

Kadının medyada temsili üzerine çalışırken ve çözüm üretirken en temel sorunun kadının varlığının bu alanda az olmasından kaynaklandığı saptanmıştır. Spikerleri kadın olan CNNTürk ve Star Tv ana haber bültenlerinde kadın haberlerine daha çok yer ver verilmesi tesadüfi değildir. Bu iki kanalda kadın karar mekanizmasında yer aldığından haberleri bültenlerine taşımaktadır. Kadınların medya sektöründe yönetici, eğitici statülerinde yer almaları, kadınların temsil ve kimlik sorunları açısından doğru ifade edilmelerine olanak sağlayacaktır.

Yine araştırma sonucunda cinsiyet eşitsizliği, toplumsal yapı hakkında toplumun eğitilmesi gerekliliği saptanmıştır. Kadınların doğru temsille kitle iletişim araçlarında yer almaları toplumun algısının değişmesiyle mümkün olacaktır. Çünkü iletişim araçlarında kadınların varlığını ciddiye almamak, kadını kültürel,bilimsel konularda fikir ve karar sahibi görmemek telafi edilemez büyük zararlar doğuracaktır. Kadınlara karşı var olan kültürel savaşta kadınlar mağlup olurlarsa toplum mağlup olur.

KAYNAKÇA

Aksu, B ve Günel A. (2016).*90'lerde Türkiye'de Feminizm*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Alankuş,S.(2012). *Kadın Odaklı Habercilik*, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.

Althusser, L. (1994). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*,İletişim Yayınları, İstanbul.

Aslan, E. ve Tavşancıl,E. (2001). *İçerik Analiz ve Uygulama Örnekleri*, Epsilon Yayınları, İstanbul.

Doğramacı,E. (1989). *Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.

Goldman, E (2006). *Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir*, Agora Kitaplığı, İstanbul.

Goloğlu,M. (1972). *Türkiye Cumhuriyeti 1923*, Başnur Basımevi, Ankara.

İlyasoğlu,A(2015).*Örtülü kimlik*, Metis Yayınları, İstanbul.

Tekeli, Ş.(1995). *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, Ekin Yayınları, İstanbul.

Tosun, G. E.(2007). *Çocuk Odaklı Habercilik*, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

<http://www.academia.edu>Erişim: 31.10.2018